

V. 2. ŘEČOVÁ VÝCHOVA

CHARAKTERISTIKA VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU

Vyučovací předmět **řečová výchova** vychází ze vzdělávacího oboru **Český jazyk a literatura**, který je součástí vzdělávací oblasti **Jazyk a jazyková komunikace**.

Řečová výchova má na základní škole logopedické klíčový význam. Je vyučovacím předmětem, který odlišuje školní vzdělávací program běžné základní školy od školního vzdělávacího programu základní školy pro děti s vadami řeči. Cílem a posláním řečové výchovy na základní škole logopedické je rozvoj komunikačních dovedností v plné šíři za účelem dorozumívání, které je předpokladem nejen úspěšného vzdělávání, ale především aktivního zapojení do života.

Úkolem řečové výchovy je:

- rozvíjet a podporovat spontaneitu řečového projevu v konkrétních situacích
- primárně rozvíjet slovní zásobu a mluvní pohotovost, následně pak upravovat formální stránku řeči
- zaměřit se na rozvoj smyslového vnímání a motoriky
- provádět individuální nápravu vad výslovnosti
- rozvíjet čtenářské dovednosti, pracovat s textem

Zvláštní péče je věnována dětem z romského prostředí. Romština totiž není po stránce fonetické totožná s češtinou, a tak se musí děti z tohoto prostředí po nástupu do školy učit užívat jiné hlásky i jiný slovní přízvuk.

Zvýšenou pozornost věnujeme i žákům ze sociálně znevýhodněného prostředí. Tito žáci často nastupují do školy s velmi špatnou slovní zásobou i výslovností.

Řečová výchova je samostatným klasifikovaným předmětem, povinným pro všechny žáky.

■ OBSAHOVÉ, ČASOVÉ A ORGANIZAČNÍ VYMEZENÍ PŘEDMĚTU

Obsahem řečové výchovy je rozvíjení řečových schopností v oblasti receptivní, centrální i expresivní. Z toho vyplývá, že náplní jednotlivých hodin jsou cvičení rozvíjející zrakovou a sluchovou diferenciaci, sluchovou analýzu a syntézu, dechová, hlasová a artikulační cvičení. Tato cvičení jsou prováděna především formou frontální práce se všemi žáky.

Nedílnou součástí vyučovacího předmětu **řečová výchova** je také individuální logopedická péče. Ta je zaměřena především na nápravu vad výslovnosti jednotlivých hlásek podle potřeb a možností každého žáka.

V hodinách řečové výchovy samozřejmě respektujeme rozdíly v úrovni řečových dovedností žáků. Učivo je do jednotlivých měsíců školního roku rozvrženo tak, že probíhá frontální procvičování hlásek rozdělených do skupin podle místa artikulace a současně s ním probíhá individuální náprava vad výslovnosti na základě diagnostiky každého žáka.

Řečová výchova se zaměřuje nejen na mluvenou formu řeči, ale také na čtení s porozuměním a práci s textem. Různá koncentrační cvičení a rozvoj zrakového a sluchového rozlišování včetně sluchové analýzy a syntézy usnadňují osvojení čtenářských dovedností. Zvládnuté čtení je základním předpokladem k úspěchu v naukových předmětech během dalšího vzdělávání žáků.

Učivo je uspořádáno „ve spirále“, tzn. že se cvičení v ročnících opakují, ale na vyšší úrovni obtížnosti.

Vyučovací předmět **řečová výchova** se vyučuje v 1.– 5. ročníku s hodinovými dotacemi podle školního učebního plánu:

	1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník
Počet hodin	2	2	2	2	2
Z toho DČD*	2	2	2	2	2

*DČD = disponibilní časová dotace

Vzhledem k významu, který má předmět řečová výchova pro úspěšnost dalšího vzdělávání žáka základní školy logopedické, bylo pro její výuku **využito 10 hodin z disponibilní časové dotace** (viz školní učební plán).

Z kapitoly „Zařazení průřezových témat“ je zřejmé, v kterém ročníku a jakou formou se v předmětu **řečová výchova** realizují jednotlivá **průřezová témata** (kapitola III. 5., strana 24 – 54).

Výuka probíhá převážně v kmenových třídách, ale některá cvičení lze provádět i v rehabilitační tělocvičně (např. cvičení pro rozvoj koncentrace, motoriky, sluchové a zrakové diferenciací).

Rozvoj komunikačních dovedností samozřejmě není omezen jen na vyučovací hodiny řečové výchovy. Důraz na správnou formu i obsah mluveného projevu klademe ve všech vyučovacích předmětech i mimoškolní činnosti.

Řečová výchova je vyučovacím předmětem, kde výsledky práce jsou do značné míry ovlivněny kvalitou spolupráce s rodinou. Je nezbytně nutné, aby si doma rodiče se svými dětmi povídali a motivovali je k správné výslovnosti. Pokud vzájemnou komunikaci mezi dětmi a rodiči i mezi dětmi navzájem vytlačuje televize, video, počítače a poslech populární hudby, řečová výchova ve škole pro plnohodnotný rozvoj mateřského jazyka nestačí.

■ VÝCHOVNÉ A VZDĚLÁVACÍ STRATEGIE PŘEDMĚTU

◦ Kompetence k učení

- motivujeme k učení, převážná část výuky probíhá formou hry
- snažíme se poskytnout žákům pocit úspěchu tím, že vědomě navozujeme situace, ve kterých může být žák úspěšný
- při hodnocení používáme převážně prvky pozitivní motivace
- součástí hodnocení by měl být návod, jak pokračovat ve vzdělávání, jak odstranit nedostatky
- učíme trpělivosti, povzbuzujeme
- hodnotíme nejen míru splnění požadavků, ale také individuální pokrok žáka v souladu s jeho individuálními možnostmi
- učíme žáky pracovat s textem, číst potichu i nahlas s porozuměním, z odborného textu vybrat základní informaci a písemně ji zpracovat

◦ Kompetence k řešení problémů

- učíme žáky, jak problémům předcházet
- učíme žáky poznat své vlastní problémy při osvojování učiva, popsat je, svěřit se s nimi a požádat o radu
- nabízíme možnosti řešení problému, ale ponecháváme žákům vlastní odpovědnost za jejich vyřešení
- podporujeme týmovou spolupráci při řešení problémů
- podporujeme samostatnost, tvořivost a logické myšlení
- podporujeme netradiční (originální) způsoby řešení problémů
- podporujeme týmovou spolupráci při řešení problémů
- neustále monitorujeme, jak žáci zvládají řešení problémů

◦ Kompetence komunikativní

- rozvíjíme komunikační dovednosti žáků ve všech jejích složkách (receptivní, centrální i expresivní)
- učíme žáky správnou techniku mluveného projevu (dechová i hlasová ekonomika)
- dbáme na kulturní úroveň mluveného projevu (přirozená intonace, tempo a dynamika, správný slovní a větný přízvuk; netolerujeme neslušné a vulgární vyjadřování)
- učíme žáky volit vhodné formy komunikace v různých životních situacích (s vrstevníky, rodiči, učiteli, v obchodě, na úřadech i v obtížných a život ohrožujících situacích)
- učíme žáky respektovat základní komunikační pravidla rozhovoru (střídání role posluchače a mluvčího jako základ účinné komunikace)
- učíme žáky pravidlům komunikace při týmové spolupráci - vyslechnout a respektovat názor druhého, obhajovat svůj názor pomocí rozumných argumentů
- rozvíjíme slovní zásobu
- učíme žáky nonverbální komunikaci

◦ Kompetence sociální a personální

- podporujeme vzájemnou pomoc žáků, vytváříme situace, kdy se žáci navzájem potřebují
- netolerujeme nekomarádské chování a odmítnutí požadované pomoci
- vedeme žáky k pocitu radosti z poskytnuté pomoci
- podporujeme skupinovou výuku
- učíme žáky spolupracovat v týmech, rozvíjíme schopnosti žáků zastávat v týmu různé role
- učíme žáky ocenit přínos každého jedince pro práci skupiny dle jeho individuálních možností
- v situačních scénkách procvičujeme dodržování pravidel společenského chování
- vedeme žáky k odmítavému postoji ke všemu, co narušuje dobré vztahy mezi lidmi

◦ Kompetence občanské

- důsledně vyžadujeme dodržování pravidel chování stanovených školním řádem
- na konkrétních situacích demonstrujeme pozitivní a negativní projevy chování lidí, netolerujeme sociálně patologické projevy chování (šikana, drogy, kriminalita mládeže)
- v situačních scénkách nacvičujeme společenské chování v různých situacích
- upevňujeme žádoucí pozitivní formy chování ve škole i mimo ni
- vedeme žáky k vnímavému postoji k potřebám spolužáků (učíme je tolerovat rozdílné možnosti žáků při osvojování učiva, přiznat právo na omyl)
- vedeme žáky k sebeúctě a k úctě k druhým lidem
- rozvíjíme sebeovládání žáků

◦ Kompetence pracovní

- kvalitně odvedenou práci vždy pochválíme (přihlížíme k individuálním možnostem žáka, oceňujeme snahu)
- vedeme žáky k odpovědnosti za plnění svých pracovních povinností
- vytváříme podnětné a tvořivé pracovní prostředí
- seznamujeme žáky s různými profesemi, vysvětlujeme jim význam úspěšného pracovního uplatnění v jejich dalším životě

▣ OČEKÁVANÉ VÝSTUPY (OVO) VZDĚLÁVACÍHO OBORU ČESKÝ JAZYK A LITERATURA

Vyučovací předmět řečová výchova dále rozvíjí a prohlubuje některé očekávané výstupy oboru český jazyk a literatura naplňované v předmětu český jazyk a tím zároveň usnadňuje jejich splnění v předmětu český jazyk.

1. KOMUNIKAČNÍ A SLOHOVÁ VÝCHOVA

Očekávané výstupy – 1. období (1.- 3. ročník)

žák

- ČJL-3-1-02 porozumí písemným nebo mluveným pokynům přiměřené složitosti
- ČJL-3-1-03 respektuje základní komunikační pravidla v rozhovoru
- ČJL-3-1-04 pečlivě vyslovuje, opravuje svou nesprávnou nebo nedbalou výslovnost
- ČJL-3-1-05 v krátkých mluvených projevech správně dýchá a volí vhodné tempo řeči
- ČJL-3-1-06 volí vhodné verbální i nonverbální prostředky řeči v běžných školních i mimoškolních situacích
- ČJL-3-1-07 na základě vlastních zážitků tvoří krátký mluvený projev
- ČJL-3-1-08 zvládá základní hygienické návyky spojené se psaním
- ČJL-3-1-11 seřadí ilustrace podle dějové posloupnosti a vypráví podle nich jednoduchý příběh

Očekávané výstupy – 2. období (4.- 5. ročník)

žák

- ČJL-5-1-01 čte s porozuměním přiměřeně náročné texty potichu i nahlas
- ČJL-5-1-02 rozlišuje podstatné a okrajové informace v textu vhodném pro daný věk, podstatné informace zaznamenává
- ČJL-5-1-03 posuzuje úplnost či neúplnost jednoduchého sdělení
- ČJL-5-1-04 reprodukuje obsah přiměřeně složitého sdělení a zapamatuje si z něj podstatná fakta
- ČJL-5-1-05 vede správně dialog, telefonický rozhovor, zanechá vzkaz na záznamníku
- ČJL-5-1-07 volí náležitou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo podle svého komunikačního záměru
- ČJL-5-1-08 rozlišuje spisovnou a nespisovnou výslovnost a vhodně ji užívá podle komunikační situace
- ČJL-5-1-10 sestaví osnovu vyprávění a na jejím základě vytváří krátký mluvený nebo písemný projev s dodržáním časové posloupnosti

Učivo

čtení

- praktické čtení (technika čtení, čtení pozorné, plynulé, znalost orientačních prvků v textu)
- věcné čtení (čtení jako zdroj informací, čtení vyhledávací, klíčová slova)

naslouchání

- praktické naslouchání (zdvořilé, vyjádření kontaktu s partnerem)
- věcné naslouchání (pozorné, soustředěné, aktivní - zaznamenat slyšené, reagovat otázkami)

mluvený projev

- základy techniky mluveného projevu (dýchání, tvoření hlasu, výslovnost)
- vyjadřování závislé na komunikační situaci
- základní komunikační pravidla (oslovení, zahájení a ukončení dialogu, střídání rolí mluvčího a posluchače, zdvořilé vystupování), mimojazykové prostředky řeči (mimika, gesta)
- komunikační žánry: pozdrav, oslovení, omluva, prosba, vzkaz, zpráva, oznámení, vypravování,

písemný projev

- základní hygienické návyky (správné sezení, držení psacího náčiní, hygiena zraku, zacházení s grafickým materiálem)

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:

Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. ročník)

žák

ČJL-3-1-02p rozumí pokynům přiměřené složitosti

ČJL-3-1-03p, ČJL-3-1-04p, ČJL-3-1-06p

dbá na správnou výslovnost, tempo řeči a pravidelné dýchání

ČJL-3-1-08 zvládá základní hygienické návyky spojené se psaním

Očekávané výstupy – 2. období (4.- 5. ročník)

žák

ČJL-5-1-05p, ČJL-5-1-10p vypráví vlastní zážitky, jednoduchý příběh podle přečtené předlohy nebo ilustrací, domluví se v běžných situacích

ČJL-5-1-05p má odpovídající slovní zásobu k souvislému vyjadřování

ČJL-5-1-07p v mluveném projevu volí správnou intonaci, přízvuk, pauzy a tempo řeči

ČJL-5-1-09p popíše jednoduché předměty, činnosti a děje

• tvoří otázky a odpovídá na ně

Učivo:

čtení - diferenční cvičení pro rozvoj zrakového a sluchového vnímání, analyticko-syntetické činnosti, vyvozování hlásek a písmen, čtení obrázků, slabik, slov, jednoduchých vět, tvoření jednoduchých vět, tiché čtení, orientace ve čteném textu

naslouchání - koncentrační cvičení

mluvený projev - základy techniky mluveného projevu (dýchání, výslovnost, slovní přízvuk, intonace, rytmizace), základní komunikační pravidla (oslovení, zahájení a ukončení dialogu, střídání role mluvčího a posluchače, zdvořilé vystupování), mimojazykové prostředky řeči (mimika, gesta), vypravování, popis

psaní - rozvíjení psychomotorických dovedností, jemné motoriky a pohybové koordinace, základní hygienické návyky při psaní

formy společenského styku - pozdrav, poděkování, prosba, omluva, vzkaz, blahopřání, adresa, dopis

2. JAZYKOVÁ VÝCHOVA

Očekávané výstupy – 1. období (1.- 3. ročník)

žák

ČJL-3-2-01 rozlišuje zvukovou a grafickou podobu slova, člení slova na hlásky, odlišuje dlouhé a krátké samohlásky

ČJL-3-2-02 porovnává významy slov, zvláště slova opačného významu a slova významem souřadná, nadřazená a podřazená, vyhledá v textu slova příbuzná

ČJL-3-2-03 porovnává a třídí slova podle zobecněného významu - děj, věc, okolnost, vlastnost

ČJL-3-2-05 užívá v mluveném projevu správné gramatické tvary podstatných jmen, přídavných jmen a sloves

Očekávané výstupy – 2. období (4.-5. ročník)

žák

ČJL-5-2-01 porovnává významy slov, zvláště slova stejného nebo podobného významu a slova vícevýznamová

ČJL-5-2-04 rozlišuje slova spisovná a jejich nespisovné tvary

Učivo:

zvuková stránka jazyka - sluchové rozlišení hlásek, výslovnost samohlásek, souhlásek a souhláskových skupin, modulace souvislé řeči (tempo, intonace, přízvuk)

slovní zásoba a tvoření slov - slova a pojmy, význam slov, slova jednoznačná a mnohoznačná, antonyma, synonyma, homonyma

tvarosloví - tvary slov

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:

Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. ročník)

žák

ČJL-3-2-01p rozeznává samohlásky (odlišuje jejich délku) a souhlásky

ČJL-3-2-01p tvoří slabiky

ČJL-3-2-02p rozlišuje věty, slova, slabiky, hlásky

Očekávané výstupy – 2. období (4.- 5. ročník)

žák

ČJL-5-2-06p dodržuje pořádek slov ve větě

ČJL-5-2-08p rozlišuje tvrdé, měkké a obojetné souhlásky

- správně vyslovuje a píše slova se skupinami hlásek dě-tě-ně-bě-pě-vě-mě

nauka o slově - členění slova na hlásky a slabiky, slova stejného a opačného významu, třídění slov, výslovnost slov se skupinami di-dy, ti-ty, ni-ny, dě, tě, ně, bě, pě, vě, mě

věta - tvoření vět a souvětí

zvuková stránka jazyka

- sluchové rozlišení hlásek, výslovnost samohlásek, souhlásek souhláskových skupin, modulace souvislé řeči (tempo, intonace, přízvuk)

3. LITERÁRNÍ VÝCHOVA

Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. ročník)

žák

ČJL-3-3-01 čte a přednáší z paměti ve vhodném frázování a tempu literární texty přiměřené věku

ČJL-3-3-02 vyjadřuje své pocity z přečteného textu

ČJL-3-3-03 rozlišuje vyjadřování v próze a ve verších, odlišuje pohádku od ostatních vyprávění

ČJL-3-3-04 pracuje tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a podle svých schopností

Očekávané výstupy – 2. období (4.-5. ročník)

žák

ČJL-5-3-02 volně reprodukuje text podle svých schopností, tvoří vlastní literární text na dané téma

Učivo:

poslech literárních textů

zážitkové čtení a naslouchání

tvořivé činnosti s literárním textem - přednes vhodných literárních textů, volná reprodukce přečteného nebo slyšeného textu, dramatizace, vlastní výtvarný doprovod

Minimální doporučená úroveň pro úpravy očekávaných výstupů v rámci podpůrných opatření:

Očekávané výstupy – 1. období (1.-3. ročník)

žák

ČJL-3-3-01p pamatuje si a reprodukuje jednoduché říkanky a dětské básně

ČJL-3-3-02p reprodukuje krátký text podle otázek a ilustrací

- při poslechu pohádek a krátkých příběhů udržuje pozornost

Očekávané výstupy – 2. období (4.- 5. ročník)

žák

ČJL-5-3-01p, ČJL-5-3-02p dramatizuje jednoduchý příběh

ČJL-5-3-01p, ČJL-5-3-02p vypráví děj zhlédnutého filmového nebo divadelního představení podle daných otázek

ČJL-5-3-02p čte krátké texty s porozuměním a reprodukuje je podle jednoduché osnovy

ČJL-5-3-02p určí v přečteném textu hlavní postavy a jejich vlastnosti

ČJL-5-3-04p rozlišuje prózu a verše

--- rozlišuje pohádkové prostředí od reálného

Učivo:

výrazné čtení a přednes - říkanky a krátké básničky

poslech předčítaného textu

porozumění textu - hlavní postava a její vlastnosti, rozlišení místa, času a děje, prostředí reálné a pohádkové, hlavní myšlenka

orientace v textu

reprodukce a dramatizace podle dané osnovy